

Ruimte en Milieu
*Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer*

Criteria voor duurzaam inkopen van Bedrijfskleding

Versie: 1.2

Datum: 21 januari 2010

Status: vastgesteld

Colofon

Deze criteria voor duurzaam inkopen zijn ontwikkeld door Agentschap NL in opdracht van het Ministerie van VROM. Het programma DBO is een gezamenlijk initiatief van de Rijksoverheid, VNG, IPO en de UvW.

Meer informatie tel. 088 602 93 00, duurzaaminkopen@agentschapnl.nl en www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	Afbakening van de productgroep	2
1.2	Status	3
2	Markt en duurzaamheid	4
2.1	Marktontwikkelingen	4
2.2	Duurzaamheidsaspecten	7
2.2.1	Milieuaspecten.....	7
2.2.2	Sociale aspecten	14
2.2.3	Herziening criteria	14
3	Duurzaamheid in het inkoopproces.....	15
3.1	Vorbereidingsfase (aandachtspunten)	15
3.2	Specificatiefase (criteria)	16
3.2.1	Kwalificatie van leveranciers	16
3.2.2	Programma van eisen	16
3.2.3	Gunningscriteria.....	17
3.2.4	Contract.....	20
3.3	Gebruiksfase (aandachtspunten).....	20
4	Meer informatie	21
4.1	Bronnen en relevante informatie.....	21
4.2	Gerelateerde productgroepen	21
4.3	Informatiepunt Agentschap NL	21
	Bijlage 1 Limietwaarden stoffen in bedrijfskleding	22
	Bijlage 2 Wijzigingen ten opzicht van vorige versie	33

1 Inleiding

De overheid wil concrete stappen zetten naar een duurzame samenleving en geeft zelf het goede voorbeeld. Door als overheid duurzaam in te kopen, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls. De overheden hebben voor zichzelf doelen gesteld ten aanzien van duurzaam inkopen. Om de doelstellingen te bereiken zijn duurzaamheidscriteria ontwikkeld voor een groot deel van de producten, diensten en werken die overheden inkopen.

In dit document vindt u de criteria voor de productgroep Bedrijfskleding. Ook vindt u in dit document aandachtspunten voor de fase vóór en ná de inkopen, achtergrondinformatie, afwegingen bij de criteria, uitwerking van de criteria in bestekteksten en uitwerking van de beoordeling van criteria.

1.1 Afbakening van de productgroep

De productgroep Bedrijfskleding omvat kleding die bestemd is te worden gedragen door medewerkers tijdens het uitvoeren van hun werk in dienst van een overheid. De productgroep bedrijfskleding omvat zowel leveringen van bedrijfskleding als de diensten die met de levering van bedrijfskleding worden aangeboden. Onder diensten wordt verstaan: logistieke diensten (systemen voor het uitleveren van bedrijfskleding), maatnemen, reparatie, voorraadbeheer en ontwerp. Reiniging maakt ook onderdeel uit van deze diensten, maar hiervoor worden aparte criteria ontwikkeld in de productgroep Reiniging bedrijfskleding.

Buiten de scope van de productgroep Bedrijfskleding vallen:

- Veiligheidskleding die valt onder de reikwijdte van Richtlijn 89/686/EEG van de Raad van 21 december 1989 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten betreffende persoonlijke beschermingsmiddelen. Deze richtlijn heeft bijvoorbeeld betrekking op veiligheidskleding die is bestemd om de zichtbaarheid van de gebruiker te verbeteren en op kleding voor de vergroting van het drijvende vermogen. Voor de volledige tekst van de richtlijn zie <http://eurlex.europa.eu>
- Schoeisel.
- Reiniging.

Om het de aanbestedende dienst gemakkelijker te maken wordt een selectie van CPV-codes gegeven die van toepassing kunnen zijn op deze productgroep. Deze selectie is niet uitputtend of compleet. Het blijft de verantwoordelijkheid van de aanbestedende dienst om zelf de juiste set van CPV-codes te verzamelen, aansluitend bij de betreffende aanbesteding.

De volgende CPV-codes kunnen op deze productgroep van toepassing zijn. Onder genoemde codes liggen echter een aantal diepere niveaus welke niet allemaal binnen de afbakening vallen van deze productgroep:

18000000-9	Kleding, schoeisel, bagageartikelen en accessoires.
18100000-0	Beroepskleding, speciale werkkleding en toebehoren.
18200000-1	Bovenkleding.
18300000-2	Kledingstukken.
18400000-3	Speciale kleding en accessoires.

1.2 Status

De criteria voor Bedrijfskleding zijn vastgesteld.

Dit document is op 21 januari 2010 voor het laatst gewijzigd. De criteria zijn daarbij niet veranderd. Zie voor een toelichting op de wijzigingen de bijlage 'Wijzigingen ten opzichte van vorige versie'.

Op de website van Duurzaam Inkopen staat de planning voor onderhoud en herziening van de criteriadocumenten.

2 Markt en duurzaamheid

De criteria voor de productgroep Bedrijfskleding zijn zorgvuldig, met raadpleging van verschillende belanghebbenden, samengesteld. Meer informatie over het algemene proces van de totstandkoming van criteria is te vinden op de website van Duurzaam Inkopen (www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen/criteria). In dit hoofdstuk vindt u de inhoudelijke afwegingen die geleid hebben tot de criteria voor Bedrijfskleding.

2.1 Marktontwikkelingen

Algemeen

Geschat wordt dat in Nederland jaarlijks ongeveer 1 miljard euro omgezet wordt ten behoeve van bedrijfskleding. Een verdeling naar type kleding is weergegeven in onderstaande tabel (ETCP, 2008). Ter vergelijking: de Nederlandse consument geeft ongeveer 20 miljard euro per jaar uit aan kleding (Modint, 2008).

Tabel 1 Omzet in de bedrijfskleding sector per jaar, uitgesplitst naar type kleding (Bron: ETCP)*

<i>Groep</i>	<i>Bedrag</i>
Klassieke werkkleding	€ 450.000.000
Corporate fashion	€ 500.000.000
Promotie textiel	€ 75.000.000
Totaal	€ 1.025.000.000

* veiligheidskleding is niet opgenomen in bovenstaande gegevens.

Belang van de overheid als inkoper

Het aantal personen binnen de overheid dat gebruik maakt van bedrijfskleding, als percentage van het totale aantal dragers van bedrijfskleding bedraagt 10% (waarvan 6% werkzaam bij de centrale overheid en 4% bij de provinciale- en gemeentelijke overheid). Het aandeel van semi-overheidsinstellingen (actief in onderwijs, cultuur en zorg), die momenteel niet onder de doelstellingen voor 2010 vallen, bedraagt 16%.

Tabel 2 Procentueel aantal dragers van bedrijfskleding, uitgesplitst naar sectoren (Bron: ETCP)

<i>Situatie</i>	<i>2007</i>	<i>2005</i>
Centrale overheid	6%	5%
Provinciale- en gemeentelijke overheid	4%	4%
Overige overheidsinstellingen (onderwijs, cultuur en zorg)	17%	18%
Bedrijfsleven	57%	59%
Zelfstandigen	6%	7%
Overigen	10%	7%

Er zijn echter geen gegevens beschikbaar over het volume in geld dat wordt ingekocht door de overheid. Op basis van het aantal dragers van bedrijfskleding kan een heel grove indicatie gegeven worden van de bestedingen van de overheid. Deze komt erop neer dat de centrale overheid zo'n 61 miljoen euro per jaar uitgeeft aan bedrijfskleding; provinciale en gemeentelijke overheden zo'n 41 miljoen (per jaar)¹.

Leveranciers

De leveranciers van bedrijfskleding aan de overheid zijn vaak handelsbedrijven of kopstaartbedrijven² die kleding inkopen of de productie van kledingstukken en stoffen uitbesteden. De Nederlandse markt is volop in beweging, door fusies en overnames, maar ook doordat belangrijke buitenlandse spelers op de markt actief worden (ETCP, 2008). Daarnaast combineren leveranciers veelal een aantal diensten gerelateerd aan bedrijfskleding, zo leveren en reinigen linnenverhuurbedrijven bijvoorbeeld ook bedrijfskleding.

Productielanden

Ondanks het gegeven dat de leveranciers van bedrijfskleding vaak in Europa gevestigd zijn, vindt de productie van de kleding vaak buiten de Europese Unie plaats. De meeste Europese producenten / leveranciers van bedrijfskleding besteden de productie van de kleding uit. Belangrijke productieregio's zijn:

- Noord-Afrika (Tunesië en Marokko);
- Oost-Europa (waaronder Hongarije en Tsjechië);
- Verre Oosten met nadruk op China.

Een trend is dat sommige landen zich, wat betreft de productie van bedrijfskleding, toeleggen op de productie van een bepaald type kleding:

- Productie van hoogwaardige technische stoffen vindt veelal nog plaats in Europa, maar ook in deze sector is een verschuiving naar het Verre Oosten te zien;
- Promotie kleding is veelal afkomstig uit landen als India, China, Vietnam, Bangladesh, Hong Kong, Indonesië en de Filippijnen;
- Hoogwaardige beschermende kleding komt veelal uit traditionele productielanden als Tunesië en Marokko;
- Corporate fashion wordt voor een deel nog in Europa gefabriceerd (ETCP, 2008).

Het is moeilijk een exacte inschatting te geven van het deel van de bedrijfskleding dat geproduceerd wordt in de 27 EU lidstaten. Een inschatting is echter dat het hier om minder dan 50% gaat (MODINT, 2008).

Ontwikkelingen duurzaamheid in branche

Milieuaspecten krijgen binnen de kledingproductie tot op heden minder aandacht dan sociale aspecten. Eén van de redenen hiervoor is dat er voor sociale aspecten een helder referentiekader voorhanden is (via de ILO en hieraan gekoppelde initiatieven). Voor milieuaspecten is dit minder duidelijk. Een eenduidige definitie voor milieuvriendelijk textiel of kleding bestaat niet en is door de veelheid aan stoffen en productieprocessen ook lastig te geven. Toch is in de modesector ook een toenemende aandacht te zien voor milieuaspecten. Op dit moment is dit bijvoorbeeld zichtbaar door een sterk toenemende vraag naar biologisch katoen. Het aandeel stijgt snel binnen het totale gebruik van katoen, maar is nog steeds klein (ongeveer 0,2%). Ook zijn er de afgelopen jaren binnen de textielsector verschillende initiatieven gestart en overleggen in het leven geroepen gericht op de milieuaspecten van textielproductie.

¹ Aangezien niets bekend is over de kosten en aantallen van de bedrijfskleding bij de overheid in vergelijking tot de andere categorieën is dit een hele ruwe schatting. Het is goed mogelijk dat de kosten per drager aanzienlijk uiteenlopen in elk van de categorieën.

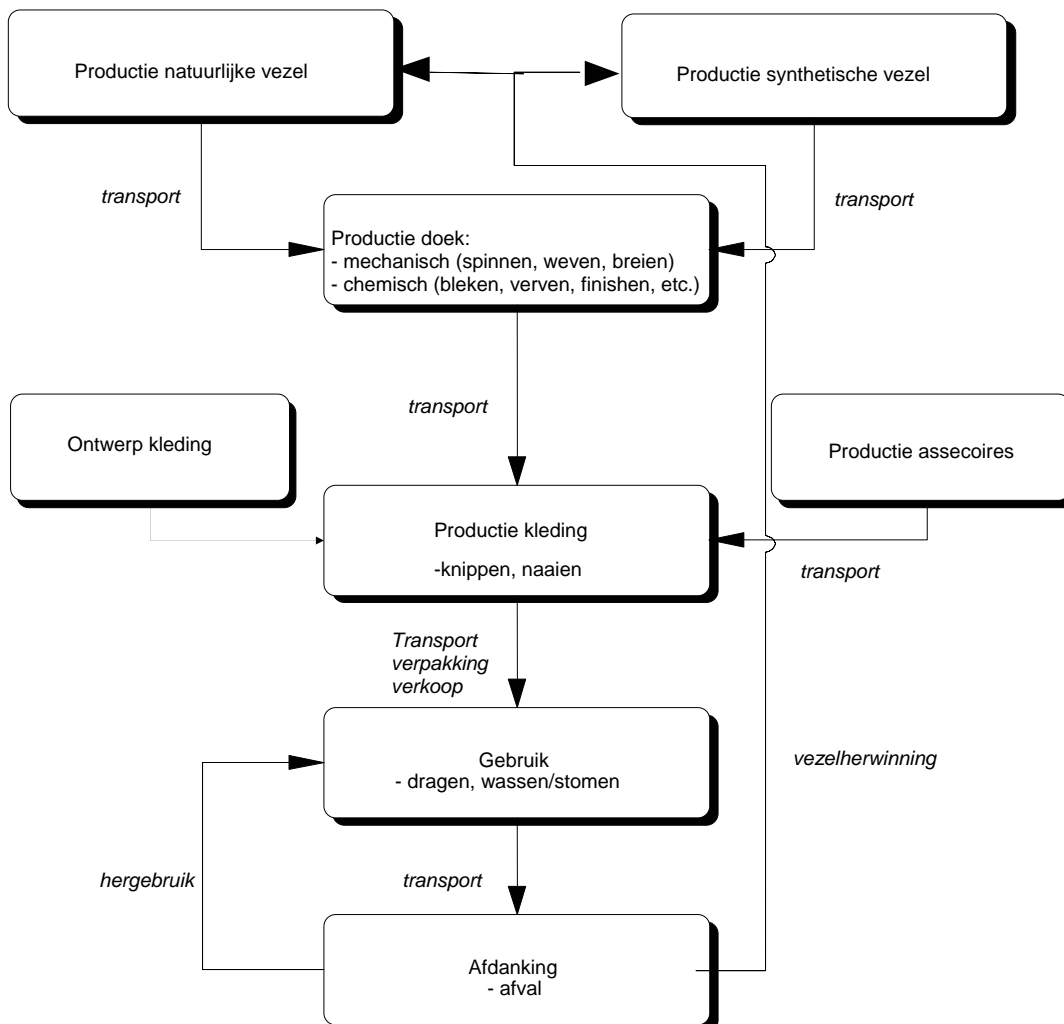
² Een kopstaartbedrijf ontwerpt en verkoopt de kleding. De productie wordt uitbesteed.

Kosten

Het is moeilijk in zijn algemeenheid iets te zeggen over het verschil in kosten tussen 'duurzame bedrijfskleding' en minder duurzame bedrijfskleding. Dit hangt samen met de definitie van 'duurzaam' en de mate waarin duurzame productiemethoden tot hogere kosten leiden en worden doorberekend in de prijs van het eindproduct. Tevens bestaan er nog geen onderzoeken waarbij ook de kosten voor afwerking van de kleding, levensduur en verwerking tijdens de afvalfase zijn meegenomen.

Beschrijving productieketen

De productieketen van kleding is over het algemeen erg complex en gaat over veel schijven. Een product heeft soms al een wereldreis achter de rug voor het bij de eindgebruiker is. Bovendien vallen de verschillende productiestappen vaak onder de verantwoordelijkheid van verschillende bedrijven. Door deze versnippering hebben leveranciers van bedrijfskleding aan de overheid meestal geen volledig inzicht in de productieketen. Met name het deel van de keten dat voorafgaat aan het confectioneren van kleding is vaak onbekend. Zie figuur 1 voor een schematische weergave van de productieketen van kleding.

Figuur 1: De productieketen van kleding

2.2 Duurzaamheidsaspecten

2.2.1 Milieuaspecten

De belangrijkste milieuaspecten van bedrijfskleding hebben betrekking op de vezelproductie (water-, pesticiden- en kunstmestgebruik bij de productie van katoen en het gebruik van niet hernieuwbare grondstoffen en schadelijke chemicaliën bij de productie van kunstvezels) en de productie van doek (gebruik en emissies van schadelijke chemicaliën, energieverbruik).

De verschillende milieuaspecten komen hierna per productiestap aan de orde.

Ontwerpen van kleding

Het ontwerp van kleding is niet opgenomen als stap in de productieketen, maar bepaalt in sterke mate de duurzaamheid van kleding. Bij het ontwerp is het al mogelijk rekening te houden met de technische levensduur van een product (deze hangt samen met modegevoeligheid, pasvorm, slijtage), de mogelijkheid om losse onderdelen te vervangen (in plaats van hele kledingstukken), de methode waarmee de kleding (industrieel) gereinigd moet worden, de keuze voor duurzame materialen en de noodzaak van eventuele chemische behandelingen of materialen in relatie tot de functie van kleding. Ook kan in het ontwerp al rekening gehouden worden met toekomstig hergebruik of recycling van kleding.

De genoemde aspecten zijn niet in criteria uitgewerkt maar wel opgenomen in de aandachtspunten voor de inkoper in hoofdstuk 3, omdat hierin tijdens de voorbereiding van de inkoop meestal al keuzes gemaakt worden.

Productie van natuurlijke vezels

Bij de productie van *natuurlijke vezels*, waarbinnen katoen de grootste groep vormt, spelen met name de volgende aspecten een rol:

- (Overmatig) gebruik van synthetische bestrijdingsmiddelen;
- (Overmatig) gebruik van meststoffen;
- Watergebruik;
- Gebruik van genetisch gemodificeerde katoensoorten (waarvan de effecten op termijn veelal nog niet duidelijk zijn).

Natuurlijke vezels zijn onder meer katoen, bamboe, wol, hennep, brandnetel en vlas, waarvan katoen op dit moment het meeste in kleding voorkomt. Er bestaan verschillende initiatieven om de productie van katoen te verduurzamen. Bij de productie van biologisch katoen wordt geen gebruik gemaakt van synthetische bestrijdingsmiddelen en kunstmest. Dit brengt een belangrijke vermindering van de milieubelasting én van de blootstelling van werknemers aan schadelijke chemicaliën met zich mee. Voordat katoen gecertificeerd kan worden als biologisch moet een boer drie jaar zijn overgeschakeld op biologische landbouwmethoden. De katoen die in de tussenliggende periode wordt geoogst mag dan ook *niet* als biologisch verkocht worden.

De oogst in het derde jaar mag verkocht worden als biologisch. In het tweede jaar als 'in conversion cotton' of 'katoen in omschakeling'. Een systeem voor de certificering van biologische katoen is onder andere de Global Organic Textile Standard (GOTS).

De Global Organic Textile Standard (GOTS) hanteert naast milieucriteria ook sociale criteria voor het verwerken van biologisch geproduceerd textiel. GOTS is een vrijwillige standaard die is ontwikkeld om wereldwijd meer eenheid te scheppen op het gebied van duurzaam textiel. GOTS richt zich op de *gehele keten* en certificering vindt plaats aan de hand van een *prestatieniveau*. Niet alleen katoen, maar ook garen, doek en kleding kan worden gecertificeerd. Het voormalige label SKAL Sustainable Textiles richtte zich op de verwerking van natuurlijke vezels (katoen, wol, et cetera.) en vereist de inzet van vezels uit biologische productie. Het keek naar de duurzaamheidsaspecten in *gehele keten* en stelde ook enkele eisen op sociaal gebied. SKAL Sustainable textiles is teruggetrokken ten gunste van GOTS. Het SKAL sustainable textile logo

wordt nog wel gebruikt, maar alleen voor textiel / kleding die is gecertificeerd door Control Union volgens de criteria van GOTS.

Er bestaan daarnaast initiatieven om de productie van 'gewone' katoen te verduurzamen, zoals het Better Cotton Initiative (BCI). Het BCI probeert wereldwijd meetbare verbeteringen aan te brengen in de belangrijkste milieutechnische en maatschappelijke effecten van de katoenteelt, met als doel deze duurzamer te maken.

Er zijn ten slotte ook initiatieven die zich richten op verbetering van zowel milieuaspecten als sociale aspecten in de keten, deze worden hier niet verder besproken.

Over de productiewijze van de overige natuurlijke vezels, en de duurzaamheidsimpact en mogelijke verbeteringen die in productie en verwerking van dergelijke materialen zijn door te voeren, is op dit moment weinig bekend. Wel is duidelijk dat het aandeel van deze stoffen op de wereldmarkt, afgezien van wol, nog zeer beperkt is, maar groeit. Het relatieve belang van katoen daalt ten opzichte van overige natuurlijke materialen en synthetische stoffen.

De verwachting is dat dit ook de komende decennia verder zal dalen.

Zoals al eerder in dit hoofdstuk is aangegeven bedraagt het aandeel biologische katoen nog maar 0,2 %. Om het gebruik van deze vezels te stimuleren is een gunningscriterium geformuleerd waarin de inzet van biologische katoen hoger gewaardeerd wordt naarmate het percentage toeneemt. 'Katoen in omschakeling'³ is hierin ook opgenomen om de omschakeling naar biologische productie te stimuleren. De inzet van andere natuurlijke vezels als bamboe en hennep is op dit moment niet verder uitgewerkt in criteria. Hiervoor moet eerst nader onderzoek naar de milieuaspecten van deze vezels verricht worden. Dit onderwerp komt als aandachtspunt voor de inkoper terug, en zal bij de herziening van deze productgroep nader onderzocht worden op relevantie en mogelijkheden.

Behalve het gebruik van grondstoffen die op verduurzaamde wijze zijn geproduceerd, neemt ook recycling van natuurlijke materialen toe. Zo is er steeds meer aandacht voor de toepassing van gerecyclede katoenvezels, met name van pre-consumer waste (zoals snijverliezen), maar ook van post-consumer waste (afgedankte gebruikte kleding), of combinaties van beiden. Een Nederlands initiatief op dit terrein is Jeans4Jeans, maar er zijn inmiddels ook verschillende aanbieders van gerecyclede natuurlijke vezels of gerecycled doek te vinden. Control Union ontwikkelt op dit moment een certificeringstandaard voor gerecyclede synthetische en natuurlijke vezels. Om het gebruik van gerecyclede materialen te stimuleren is een gunningscriterium opgenomen.

Productie van kunstvezels

Het productieproces van *kunstvezels* is totaal verschillend van dat van katoen. Via een chemisch proces worden van natuurlijke grondstoffen (zoals bijvoorbeeld bij viscose) of van fossiele brandstoffen (zoals bijvoorbeeld bij polyester) vezels geproduceerd.

Relevante duurzaamheidsaspecten hier zijn bijvoorbeeld

- De inzet van fossiele brandstoffen (niet-hernieuwbare grondstoffen);
- Het gebruik van chemicaliën;
- Energiegebruik;
- Emissies tijdens productie.

Het is moeilijk om verschillende typen vezels met elkaar te vergelijken voor wat betreft milieubelasting, omdat de productie van verschillende vezels bijdraagt aan verschillende milieuproblemen. Voor een vergelijking zouden dan verschillende milieuproblemen tegen elkaar moeten worden afgewogen. De vezeleigenschappen zijn bovendien zo verschillend dat vezels

³ Katoen in omschakeling: voordat katoen gecertificeerd kan worden als biologisch moet een boer 3 jaar zijn overgeschakeld op biologische landbouwmethoden. De katoen die in de tussenliggende periode wordt geoogst mag dan ook niet als biologisch verkocht worden. De oogst in het derde jaar mag verkocht worden als biologisch. In het tweede jaar als "in conversion cotton" of katoen in omschakeling.

niet zonder meer als alternatieven voor elkaar kunnen worden gezien. De producten zullen door de consument (inkoper) niet altijd als gelijkwaardig worden beschouwd. Dit betekent dat een vergelijking van de milieubelasting van verschillende vezels ook niet erg zinvol is, aangezien de keuze voor een andere vezel vaak niet kan worden gemaakt. Binnen de verschillende vezeltypen is wel onderscheid te maken tussen vezels die op een meer of minder milieuvriendelijke wijze zijn geproduceerd.

De inzet van niet-hernieuwbare grondstoffen draagt bij aan uitputting van deze grondstoffen en dient uit dit oogpunt zoveel mogelijk te worden beperkt. Het is echter niet mogelijk om eisen te stellen aan materiaalkeuze. De bijdrage aan de uitputting van grondstoffen kan wel worden beperkt door recycling. Het levert milieuwinst op wanneer een product (gedeeltelijk) uit gerecycled materiaal bestaat. Hieronder vallen zowel vezels afkomstig van kleding (pre- en post-consumer) als van andere kunststofproducten zoals petflessen. Dit soort producten is echter nog maar zeer beperkt beschikbaar. Om een ontwikkeling in deze richting te stimuleren is een gunningscriterium geformuleerd waarin de inzet van gerecycleerde vezels hoger gewaardeerd wordt naarmate een groter percentage van het totale gewicht van de kleding bestaat uit gerecycleerde vezels. Op deze manier kunnen voorlopers worden beloond.

Productie van doek

Bij de productie van doek brengt met name het verven duurzaamheidsproblemen met zich mee:

- Voor het verfproces zijn grote hoeveelheden heet water nodig;
- Het proces is energie-intensief;
- Een goede waterzuivering is noodzakelijk om het lokale milieu niet te verontreinigen bij lozing van het met schadelijke proceschemicaliën vervuilde afvalwater.

Het gaat hier om een stap in de productie die meestal buiten de directe verantwoordelijkheid van de Europese bedrijven ligt. Het is daarom lastig om concrete eisen aan het productieproces te stellen. Er is wel een contractbepaling geformuleerd die is gericht op het door opdrachtnemers betrekken van producten van toeleveranciers die geldende lokale wet- en regelgeving in de productieketen van kleding naleven. Hoewel er veelal wel lokale wet- en regelgeving bestaat op het gebied van waterzuivering, chemicaliënbeleid en afval, is de naleving ervan vaak geen vanzelfsprekendheid, met name in ontwikkelingslanden. Een verbetering hierin betekent directe milieuwinst.

Voor wat betreft het gebruik van schadelijke proceschemicaliën en de aanwezigheid van schadelijke chemicaliën in het eindproduct, zijn er in Europa wettelijke eisen vastgesteld die grotendeels zijn vastgelegd in de Europese Richtlijn 76/769/EEG (de eisen uit deze richtlijn maken per 1 juni 2009 onderdeel uit van REACH). Voorbeelden van eisen die in deze richtlijn zijn vastgelegd en die het gebruik van bepaalde chemicaliën aan banden leggen zijn eisen ten aanzien van de verfstof 'navy blue' of nonylfenol en nonylfenoethoxylaat. De *proces-eisen* uit Europese wetgeving zijn alleen van toepassing op productie in de 27 EU lidstaten. Europese regelgeving voor processen in niet EU-lidstaten is niet mogelijk. De eisen voor eindproducten gelden voor alle producten die op de EU-markt worden gebracht (ongeacht waar ze zijn geproduceerd). Het bekendste voorbeeld is de wetgeving voor azokleurstoffen.

Öko-Tex 100 is een label gericht op productveiligheid. Öko-Tex 100 stelt eisen aan de aanwezigheid van chemicaliën in het eindproduct en de mate waarin chemicaliën kunnen vrijkomen. Als een product gecertificeerd is met dit label mag er vanuit worden gegaan dat het, volgens de huidige inzichten geen negatieve gezondheidseffecten voor de eindgebruiker met zich meebrengt. Öko-Tex 100 kan niet gezien worden als een milieulabel. Doordat Öko-Tex 100 specifiek gericht is op textiel, biedt dit label een goed en in de sector bekend referentiekader voor eisen aan stoffen in bedrijfskleding. Naast Öko-Tex 100, bestaat ook het label Öko-Tex 1000. Dit label bevat op stoffenniveau dezelfde eisen, en voegt daar eisen aan het productieproces aan toe.

Het Europees Ecolabel voor textiel stelt nog verdergaande eisen. Het Europees Ecolabel geldt zowel voor natuurlijke vezels als voor kunstvezels en stelt eisen aan de gehele productieketen van textiel, van vezelproductie tot eindproduct. Voor de eisen van het Europees Ecolabel (die op

het moment van schrijven van dit document worden herzien) wordt grotendeels gestreefd naar harmonisatie met de producteisen met Öko-Tex 100. Momenteel zijn verschillende aanbieders van bedrijfskleding uit binnen- en buitenland actief in de Nederlandse markt die bedrijfskleding aanbieden die is gecertificeerd volgens het Europees Ecolabel. Daarnaast zijn de stoffen van één grote leverancier van katoen en katoen-polyester mengvezels gecertificeerd.

In de criteria is een minimumeis geformuleerd waarin is vastgelegd dat in de te leveren kleding bepaalde stoffen alleen tot de maximaal genoemde limietwaarden mogen voorkomen. Op dit moment is bij het benoemen van de stoffen aangesloten bij Öko-Tex 100. Een knelpunt bij deze eis is dat het stellen van eisen aan stoffen in het eindproduct van de (pakket)leveranciers inspanningen vraagt om inzicht te krijgen in de keten. Door de vele toeleveranciers waar (pakket)leveranciers mee werken, bestaat dit inzicht nu nog nauwelijks.

Productie van kleding (confectie)

De milieubelasting van de productie van de kleding (confectie) is vooral het gevolg van:

- Energieverbruik voor de apparatuur en verlichting;
- Afval (snijverlies).

Om economische redenen wordt afval door snijverliezen door elke leverancier zoveel mogelijk beperkt door de patronen op de stof zo efficiënt mogelijk uit te zetten. Het snijafval dat wel ontstaat, is opnieuw in te zetten in de productie van nieuwe vezels. Het recyclen van snijafval is verwerkt in een gunningscriterium voor recycling van vezels. Veel milieuwinst is bij de productie van confectie zelf niet te halen, om deze reden is dit aspect niet verder uitgewerkt in criteria.

Bij de productie van kleding spelen vooral sociale duurzaamheidsaspecten een rol. In de sector wordt door steeds meer partijen aandacht besteed aan verbeteringen in de arbeidsomstandigheden in de naaiateliers (zie verder paragraaf 2.3.11 over sociale aspecten).

Logistiek en transport

Doordat de keten van kleding vaak internationaal is georganiseerd, speelt ook transport een rol in de milieubelasting van kleding. Milieuaspecten die een rol spelen bij transport zijn met name:

- Het brandstofverbruik;
- Daaraan gerelateerde emissies.

Op lange afstanden is vervoer per trein het meest milieuvriendelijk, gevolgd door vervoer per schip, vrachtwagen en bus. Het minst milieuvriendelijk is vervoer per vliegtuig. Behalve de keuze van het type transport, is het ook mogelijk milieuwinst te behalen door transportkilometers in de keten te optimaliseren en de belading van transportmiddelen te optimaliseren.

Hoewel het reduceren van transportbewegingen van kledingartikelen een relevant milieuaspect vormt, is het op basis van aanbestedingsregelgeving niet mogelijk om eisen te stellen aan transportafstanden.

Verpakkingen

De kleding wordt op verschillende momenten verpakt. Daarbij spelen de volgende aspecten een rol:

- De hoeveelheid verpakking;
- Materiaalkeuze van verpakkingen.

Sinds januari 2006 is via het Besluit beheer verpakkingen, papier en karton in Nederland een volledige producentenverantwoordelijkheid voor verpakkingen ingevoerd. Dat betekent dat producenten en importeurs die verpakte producten op de Nederlandse markt brengen, individueel verantwoordelijk zijn voor de preventie, inzameling en recycling van het gebruikte verpakkingsmateriaal. Omdat deze verplichting al bestaat, worden geen aanvullende criteria geformuleerd om de hoeveelheid verpakkingsmateriaal te beperken.

Gebruik van kleding

In de gebruiksfase van bedrijfskleding spelen met name milieuaspecten een rol die gerelateerd kunnen worden aan wassen en drogen en repareren een rol:

- Watergebruik;
- Energiegebruik;
- Wasmiddelengebruik;
- Vervoer.

Informatie over de duurzaamheidsaspecten van reiniging van kleding en criteria voor die productgroep vindt u in het criteriadocument Reiniging bedrijfskleding. Belangrijk is dat kleding goed *industriële* reinigbaar moet zijn, omdat het thuis reinigen een grotere milieubelasting met zich meebrengt.

Tijdens de gebruiksfase is ook de levensduur van kleding van belang. Hoe langer een kledingstuk gedragen kan worden, hoe minder nieuwe kleding er ingekocht hoeft te worden. Dit betreft echter een kwaliteitsaspect van kleding en is daarom niet verder uitgewerkt in criteria.

Omdat hier wel milieuwinst te behalen is, zijn er aanbevelingen opgenomen voor de inkopende instantie waarmee in de voorbereiding van de inkoop rekening gehouden kan worden.

Afvalfase

In de afvalfase van bedrijfskleding spelen emissies van schadelijke stoffen en het afdanken van grondstoffen een rol. Bedrijfskleding kan na primair gebruik bij de overheidsorganisatie worden ingezet via (charitatief) hergebruik als tweedehandskleding (herwaarderingssysteem) of als een nieuwe grondstof (recycling). De milieuwinst wordt bereikt doordat minder nieuwe (bedrijfs)kleding hoeft te worden geproduceerd waardoor bespaard wordt op grondstoffen. Tevens wordt er minder afgedankte kleding verbrand waardoor emissie van schadelijke stoffen en reststoffen wordt voorkomen. Bij het charitatief inzetten van kleding kan, naast de directe lokale sociale duurzaamheidswinst, extra winst worden bereikt als de financiële opbrengst ten goede komt aan milieudoelen of sociale doelen. Hoewel hergebruik van kleding duurzaamheidswinst oplevert kan het ongewenst zijn dat kleding die voorheen door medewerkers van een bepaalde overheidsdienst, zoals douane, gedragen is, later door derden buiten de overheid gedragen wordt. Om die reden is vaak in contracten vastgelegd dat kleding aan het einde van de levensduur moet worden vernietigd. Tevens is verwijdering van logo's en/of andere kenmerken lang niet altijd mogelijk. Om die reden is een gunningscriterium geformuleerd waarin wel terugname en recycling van materiaal als vezel is opgenomen, maar niet het hergebruik van bedrijfskleding.

Diensten

Vaak worden met de bedrijfskleding ook diensten als logistieke diensten (systemen voor het uitleveren van bedrijfskleding), maatnemen, reparatie, voorraadbeheer, reiniging en ontwerp ingekocht. Hierbij spelen transport van personen ten behoeve van bijvoorbeeld het maatnemen en ontwerpactiviteiten en energieverbruik ten behoeve van bijvoorbeeld herstellwerkzaamheden, administratie en ontwerpactiviteiten een rol. De milieubelasting van de individuele diensten is relatief beperkt ten opzichte van de productie van bedrijfskleding. Een uitzondering vormt de reiniging van bedrijfskleding. Daarvoor worden aparte criteria ontwikkeld in de productgroep Reiniging bedrijfskleding. De duurzaamheidsaspecten van de overige diensten worden op dit moment meegenomen onder de algemene bedrijfsvoering van de leverancier zoals hieronder aan de orde komt.

Bedrijfsvoering leverancier

De leveranciers van bedrijfskleding aan overheden zijn in veel gevallen pakketleveranciers.

De levering bestaat uit het samenstellen van pakketten kledingsstukken, eventueel aangevuld met andere diensten (zie § 2.3.9), en het afleveren daarvan. Naast de verschillende milieuaspecten van het product bedrijfskleding, is voor deze productgroep dan ook de

bedrijfsvoering van de leverancier van belang. Duurzaamheidsaspecten die hier een rol spelen zijn het verminderen van transport, energieverbruik en verpakkingsafval. Daarnaast kan een leverancier, door zijn positie in de productieketen, duurzaamheid stimuleren bij toeleveranciers in de keten. Dit kan vorm krijgen door het inrichten van een (gecertificeerd) milieumanagementsysteem en/of een productmilieuzorgsysteem bij de leverancier, of door het uitwerken van concrete activiteiten of onderzoeken.

Een *milieumanagementsysteem* (MMS) richt zich alleen op de directe toeleverancier en zegt dus slechts in zeer beperkte mate iets over de duurzaamheid in eerdere schakels van de keten. Brancheorganisatie MODINT heeft in de periode van 2000 – 2003 gewerkt aan een handleiding voor haar leden gericht op de implementatie van *Productgerichte MilieuZorg* (PMZ). Een PMZ-systeem kan een hulpmiddel zijn bij het op een systematische wijze aandacht besteden aan milieuaspecten van een product in de keten. Deze handleiding is beschikbaar, maar er zijn op dit moment geen bedrijven in de bedrijfskledingsector bekend die een productgericht milieuzorgsysteem hebben geïmplementeerd. Momenteel werkt MODINT aan een herziening van de handleiding en de branche staat achter het gebruik hiervan in het kader van duurzaam inkopen (MODINT, 2008). Zowel een MMS als een PMZ monden uit in verbetermaatregelen. Dergelijke maatregelen kunnen ook zonder MMS en/of PMZ geformuleerd worden, mits ze uiteraard uitgevoerd worden en tot blijvende verbetering leiden.

Het is niet mogelijk gebleken om milieumanagement of productgerichte milieuzorg uit te werken in criteria voor bedrijfskleding. Dit onderwerp was geformuleerd als contractbepaling. De opdrachtnemer kreeg hierin een bonus als hij gedurende de looptijd van het contract werkt aan verduurzaming in de keten, bijvoorbeeld met een MMS of PMZ systeem. Op aangeven van de stuurgroep Duurzame Bedrijfsvoering Overheden is deze contractbepaling echter vervallen. Binnen het programma Duurzaam inkopen moet eerst bepaald worden of het verduurzamen van de keten op deze manier van een opdrachtnemer gevraagd kan worden.

Samenvatting belangrijkste milieuaspecten

Onderstaand is samengevat voor welke aspecten criteria voor Duurzaam Inkopen zijn opgesteld. Hierbij is gekeken naar keuzemogelijkheden, effect op duurzaamheid, juridische houdbaarheid en beschikbaarheid. Bovenstaande neemt niet weg dat de inkoper zelf, na onderzoek, kan besluiten ook andere aspecten in inkoopcriteria op te nemen.

Stap in de productieketen	Belangrijkste milieuaspecten	Mate waarin DH winst te behalen is	Geselecteerde criteria voor Duurzaam inkopen
Ontwerp kleding	Keuzes die bepalend zijn voor levensduur, materialen, reiniging etc.	Goed	Aandachtspunt voorbereidende fase
Productie van natuurlijke vezels	(Overmatig) gebruik van synthetische bestrijdingsmiddelen en meststoffen (Overmatig) watergebruik Het gebruik van genetisch gemodificeerde katoensoorten	Goed	Inzet duurzame katoen
Productie van kunstvezels	De inzet van fossiele / niet hernieuwbare grondstoffen Het gebruik van schadelijke chemicaliën	Goed	Inzet gerecyclede vezels

Stap in de productieketen	Belangrijkste milieuaspecten	Mate waarin DH winst te behalen is	Geselecteerde criteria voor Duurzaam inkopen
	Emissies tijdens productie Energiegebruik		
Productie van doek (verven)	Gebruik heet water Emissie van schadelijke chemicaliën via het afvalwater Energieverbruik machines	Goed	Beperking schadelijke stoffen in eindproduct Contractbepaling wet- en regelgeving
Productie van kleding (confectie)	Energieverbruik Afval	Beperkt	Inzet gerecyclede vezels
Logistiek en Transport	Gebruik fossiele brandstoffen Emissies	Redelijk	-
Verpakking	De hoeveelheid Materiaalkeuze	Beperkt	-
Gebruiksfase	Watergebruik Energiegebruik Wasmiddelengebruik Transport	Goed	Zie criteria Reiniging bedrijfskleding Aandachtspunten in voorbereidende fase
Afvalfase	Afvalverwerking (energie, ruimte) Emissies Vervoer Gebruik grondstoffen	Beperkt	Inname en recycling gebruikte kleding Aandachtspunten in gebruiksfase
Bedrijfsvoering leverancier	Milieumanagement	Redelijk	-
Diensten	Transport Energieverbruik	Redelijk	-

Cradle-to-Cradle

Het kabinet maakt zich sterk voor een duurzame en innovatie samenleving. Zij ziet daarbij het 'Triple-P' concept (People, Planet, Profit) als een breed en richtinggevend denkkader voor de duurzame ontwikkeling in de samenleving. Recent is er bovendien veel aandacht ontstaan voor het 'Cradle-to-Cradle' concept. Dit concept zet een uitdagend toekomstbeeld neer, namelijk een menselijke samenleving die een positieve invloed heeft op het ecosysteem. Het accent verschuift daarbij van eco-efficiënt (minimaliseren van het ongewenste) naar eco-effectief (optimaliseren van wenselijke). Producten en productiesystemen worden zodanig ontworpen dat ze een nuttige functie vervullen, ook na afloop van het gebruik. Kortom: een duurzame kringloopsamenleving waarin abiotische materialen telkens hoogwaardig terugkeren in de technosfeer en biotische materialen in de biosfeer. Een dergelijke benadering daagt uit tot creativiteit en innovatie en het kabinet wil het dan ook betrekken bij de uitwerking van duurzame ontwikkeling (zie brief van Minister Cramer en Minister Koenders aan de Tweede Kamer, Kabinetsbrede aanpak duurzame

ontwikkeling, 16 mei 208). Via Duurzaam Inkopen wil de overheid ontwikkelingen die toewerken naar deze duurzame kringloopsamenleving stimuleren. In deze productgroep zie je dat bijvoorbeeld terug in *duurzaam ontwerp, het stimuleren van recycling en het gebruik van gerecyclede vezels*. Meer informatie over hoe de overheid via Duurzaam Inkopen het Cradle-to-Cradle-concept kan stimuleren staat op www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen.

2.2.2 Sociale aspecten

Behalve milieucriteria spelen ook sociale criteria een rol bij duurzaam inkopen. De sociale criteria krijgen de vorm van een inspanningsverplichting op het terrein van de mensenrechten en de vier fundamentele arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie (bekend als ILO), kortgezegd, vakbondsvrijheid, afschaffing van kinderarbeid, dwangarbeid en van discriminatie op het werk. Deze sociale criteria zullen generiek gaan gelden, dat wil zeggen voor elke inkoop boven een drempelbedrag. Bij een aantal producten worden ook aanvullende sociale normen gesteld. In de kabinetsbrief van 16 oktober 2009 vindt u meer informatie over de aanpak voor de internationale sociale criteria. Juridische teksten en instructiemateriaal zijn nog in ontwikkeling. Zie de website www.vrom.nl voor de actuele stand van zaken.

In de kledingsector is de afgelopen jaren vooral een groeiende aandacht te zien voor de sociale aspecten in de naaiateliers. Bedrijven ontwikkelen eigen beleid of gedragscodes, óf sluiten zich aan bij initiatieven die ondersteuning bieden bij het implementeren van sociaal beleid in de keten. Ook onder Nederlandse aanbieders van bedrijfskleding is een groeiende aandacht voor sociale aspecten. Er bestaan meerdere initiatieven, labels en certificeringen.

2.2.3 Herziening criteria

Hierboven zijn verschillende onderwerpen aan de orde geweest die op dit moment nog niet geleid hebben tot criteria, bijvoorbeeld vanwege een gebrek aan inzicht en kennis of een beperkte beschikbaarheid. De volgende onderwerpen zullen bij de herziening van deze productgroep opnieuw bekeken worden:

- Samenvoegen productgroepen Bedrijfskleding en Reiniging bedrijfskleding;
- Opnemen van beveiligingskleding en schoeisel in afbakening;
- Uitwerking natuurlijke vezels anders dan (biologische) katoen;
- Mogelijkheden om meer eisen te stellen aan het productieproces (zoals onderzoek naar het gebruik van natuurlijke verfstoffen in relatie tot in het eindproduct aanwezige chemische stoffen);
- Verdere uitwerking hergebruik en recycling;
- Aansluiting bij nieuwe ontwikkelingen op het gebied van internationale regelgeving en (internationale) initiatieven.

3 Duurzaamheid in het inkoopproces

De criteria in dit document zijn verdeeld over de verschillende stappen in het inkoopproces.

Meer informatie over de stappen in het inkoopproces en de manier waarop duurzaamheid daarin kan worden meegenomen, vindt u in de 'Handleiding Duurzaam inkopen'. Deze is te downloaden van de website van Duurzaam Inkopen www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen. Het is aan te bevelen deze Handleiding te bekijken voordat u met de criteria voor deze productgroep aan de slag gaat.

3.1 Voorbereidingsfase (aandachtspunten)

Elke inkoop of aanbesteding begint met het inventariseren van de behoefte van de (interne) klant. Duurzaamheid kan in deze fase meegenomen worden door te onderzoeken of de aanschaf noodzakelijk is en of er een duurzamere oplossing is voor de inkoopbehoefte. Specifieke aandachtspunten voor de inkoop van de productgroep Bedrijfskleding zijn:

Aanschaf vermijden

Is het noodzakelijk om (nieuwe) bedrijfskleding aan te schaffen? Overweeg bijvoorbeeld de mogelijkheid kleding van oud-werknemers te laten reinigen en te hergebruiken of de mogelijkheid kleding te laten repareren in plaats van nieuw te bestellen, zeker wanneer het gaat om kleine gebreken die geen effect hebben op de uitstraling zoals bijvoorbeeld kapotte ritsen of naden die losraken;

Duurzaam ontwerp

Overweeg bij het ontwerp van de kleding door het toepassen van Eco-design rekening te houden met:

- technische levensduur;
- vervangbaarheid losse onderdelen, in plaats van het vervangen van hele kledingstukken;
- mogelijkheid tot bijbestellen;

Duurzame specificaties

Bij het opstellen van het pakket van eisen voor de bedrijfskleding waarin vaak nauwkeurig gespecificeerd is wat voor type kleding en welke materialen zijn gewenst, kan duurzaamheid ook meegenomen worden. Aspecten ter overweging zijn bijvoorbeeld :

- Een combinatie van specifieke (technische) eisen kan beperkingen opleggen aan de mogelijkheden voor duurzaamheid. Overweeg de eisen functioneel op te stellen, zodat de leverancier de meest optimale (duurzame) oplossing kan aanbieden;
- Kies voor kleding die eenvoudig en industrieel te reinigen is;
- Onderzoek of er ook andere materialen mogelijk zijn indien minder gewenste materialen gevraagd worden;
- Vraag niet om chemische behandelingen / materialen die niet noodzakelijk zijn voor de functie waarvoor betreffende kleding wordt ingekocht;
- Overweeg bij het stellen van verpakkingseisen hoe de hoeveelheid en de typen verpakkingen geoptimaliseerd kunnen worden;
- Overweeg bij de afspraken aangaande afleveren, wat de urgentie en frequentie van levering is. Zo kunnen leveringen worden samengevoegd, waardoor de transportbijdrage aan milieubelasting verkleint;
- Laat bedrijfslogo's zodanig aanbrengen dat ze makkelijk verwijderd kunnen worden;

- Onderzoek of gebruik gemaakt kan worden van een standaard assortiment. Klantspecifieke kleding (bijvoorbeeld vanwege huisstijl) moet vaak speciaal, in kleine aantallen geconfectioneerd worden. Dit geeft een extra milieubelasting;
- Onderzoek de mogelijkheden om levering, beheer en reiniging van kleding in één contract te regelen. Een dergelijke oplossing heeft het voordeel dat de leverancier alles regelt en zelf de meest optimale reiniging kiest. Milieukundig kan dit soms voordelen hebben, omdat de leverancier de kleding zo zal onderhouden en reinigen dat deze relatief lang kan worden gebruikt; er is dus mogelijk minder nieuwe kleding nodig. Bij de aanbesteding van een dergelijke combinatie kunnen de criteria voor het leveren van bedrijfskleding zoals ze hier geformuleerd zijn, worden meegenomen.

3.2 Specificatiefase (criteria)

In de specificatiefase wordt de behoefte van de (interne) klant vertaald in een aanbestedingsdocument. In deze fase worden geformuleerd:

- Criteria voor de kwalificatie van leveranciers. Dit kunnen uitsluitingsgronden en geschiktheidseisen zijn, ofwel eisen aan de leverancier en in een niet-openbare aanbesteding eventueel ook selectiecriteria, ofwel wensen ten aanzien van de leverancier.
- Een beschrijving van de minimumeisen die ten aanzien van levering, dienst of werk gesteld worden (het Programma van Eisen).
- Gunningscriteria, ofwel wensen voor levering, dienst of werk. Deze zijn alleen van toepassing als gekozen wordt voor het gunnen op Economisch Meest Voordelige Inschrijving.
- Het contract met daarin contractbepalingen.

Meer informatie over de verschillende soorten criteria en de verschillende manieren van aanbesteden vindt u in de 'Handleiding Duurzaam Inkopen'. In de gunningscriteria is, indien relevant, ook innovatie meegenomen. Innovatie is gericht op de ontwikkeling en introductie van nieuwe ideeën en producten.

De criteria in dit document zijn opgesteld om de inkoper te ondersteunen bij het duurzaam inkopen van Bedrijfskleding. De criteria zijn juridisch getoetst. Elke inkoop en aanbesteding is echter maatwerk. Het opstellen van een aanbestedingsdocument blijft dan ook de verantwoordelijkheid van de inkoper.

3.2.1 Kwalificatie van leveranciers

Voor deze specifieke productgroep zijn geen criteria geformuleerd voor de kwalificatie van leveranciers. Meer informatie over de mogelijkheden om duurzaamheid toch mee te nemen in dit onderdeel vindt u in de 'Handleiding Duurzaam inkopen'.

3.2.2 Programma van eisen

Minimumeisen

Minimumeis nr.1	<p>Aanwezige stoffen in eindproduct</p> <p>De hoeveelheden schadelijke stoffen in de te leveren bedrijfskleding overschrijden niet de limietwaarden zoals opgenomen in bijlage 1.</p> <p><u>Bewijsmiddelen:</u></p> <p>1. De bij deze inschrijving te voegen verklaring van inschrijver dat aan</p>
--------------------	--

	<p>deze minimumeis wordt voldaan.</p> <p>2. Een bij deze inschrijving te voegen certificaat waaruit blijkt dat aan deze minimumeis wordt voldaan. Indien de bedrijfskleding is voorzien van het Öko-Tex 100 label, wordt in ieder geval voldaan aan deze eis.</p>
Toelichting voor inkoper	<p>De instelling die de in de bijlage opgenomen waarden heeft bepaald, scherpt sommige van deze waarden jaarlijks aan. Het Öko-Tex 100 label wordt toegekend voor een periode van 12 maanden, ongeacht de wijzigingen die tussentijds in de limietwaarden optreden. U kunt er van uitgaan dat een product met een Öko-Tex label, afgegeven in of na 2008, in ieder geval voldoet aan de eisen in de bijlage. Bij herziening van de criteria voor duurzaam inkopen zullen de waarden in de bijlage aangescherpt worden volgens de dan geldende versie van Öko-Tex 100.</p> <p><u>Verificatie van bewijsmiddelen:</u></p> <p>1. Navraag bij de leverancier naar aanleiding van de verklaring</p> <p>Inwinnen van nadere informatie bij de certificerende instelling of bij de accreditatie-instelling of derde die het document afgaf.</p>

3.2.3 Gunningscriteria

Gunningscriteria

Gunningscriterium nr. 1	<p>Biologisch katoen</p> <p><i>Dit criterium is alleen van toepassing op bedrijfskleding waarin katoen is verwerkt.</i></p> <p>Naarmate van het katoen in de te leveren bedrijfskleding een hoger gewichtspercentage duurzame katoen is, wordt dit onderdeel van de inschrijving extra gewaardeerd</p> <p>Onder duurzame katoen wordt verstaan: katoen afkomstig uit biologische productie en katoen in omschakeling.</p> <p>Onder <u>katoen van biologische productie</u> wordt verstaan: katoen die is geproduceerd met het gebruik van productiemethoden die in overeenstemming zijn met de in EU-verordening nr. 843/2007 vastgestelde voorschriften, in alle stadia van de productie, bereiding en distributie.</p> <p>Onder <u>katoen in omschakeling</u> wordt verstaan: voordat katoen gecertificeerd kan worden als biologisch moet een boer 3 jaar zijn overgeschakeld op biologische productiemethoden. De katoen die in de tussenliggende periode wordt geoogst mag dan ook <i>niet</i> als biologisch verkocht worden. De oogst in het derde jaar mag verkocht worden als biologisch. In het tweede jaar als 'in conversion cotton' of 'katoen in omschakeling'.</p> <p>Het percentage wordt berekend door het gewicht aan biologische katoen en katoen in omschakeling in de bedrijfskleding te delen door het totale gewicht van het katoen in de bedrijfskleding.</p> <p><u>Bewijsmiddelen:</u></p> <p>1. Certificaat of een document dat is afgegeven en ondertekend door</p>
-------------------------	---

	<p>een ter zake kundige onafhankelijke derde waaruit blijkt in welke mate aan dit gunningscriterium wordt voldaan.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Een beschrijving waarin is opgenomen welke stappen de inschrijver zal doorlopen, om aan het gunningscriterium te voldoen ten tijde van de ondertekening van het contract 3. Een bij deze inschrijving te voegen opgave van het percentage biologisch katoen en katoen in omschakeling in de bedrijfskleding.
Toelichting voor inkoper	<p>In de markt is geen overeenstemming over beschikbaarheid van biologisch katoen. Op dit punt zijn tevens sterke ontwikkelingen gaande. Indien u overweegt dit gunningscriterium op te nemen, dient u zelf eerst nader marktonderzoek te doen en het criterium op basis daarvan zelf in de beoordelingssystematiek in te passen en een waardering uit te werken, rekening houdend met het relatieve belang van dit criterium.</p> <p>Indien de bedrijfskleding is voorzien van een van volgende certificeringen, dan bestaat de fractie katoen in de kleding in ieder geval uit 100% biologisch katoen: GOTS, EKO. Indien de kleding is voorzien van een certificaat van Organic Exchange bestaat de katoenfractie in de kleding in ieder geval uit het daarop aangegeven percentage biologisch katoen.</p> <p><u>Verificatie van bewijsmiddelen:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Verificatie van het certificaat bij de certificerende instelling of bij de accreditatie-instelling. 2. Geen nadere verificatie 3. Geen nadere verificatie

Gunningscriterium nr. 2	<p>Gebruik gerecyclede vezels</p> <p>Naarmate van de vezels in de te leveren bedrijfskleding een hoger gewichtspercentage gerecyclede vezels is, wordt dit onderdeel van de inschrijving extra gewaardeerd.</p> <p>Onder gerecyclede vezels wordt verstaan: vezels afkomstig van productieafval (snijdsels van textiel- en kledingfabrikanten) en / of post-consumer afval (kleding- of ander textielafval afkomstig van de eindgebruiker).</p> <p>Het percentage wordt berekend door het gewicht aan gerecyclede vezels in de bedrijfskleding te delen door het totale gewicht van de bedrijfskleding.</p> <p><u>Bewijsmiddelen:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een bij deze inschrijving te voegen opgave van het percentage gerecyclede vezels in de bedrijfskleding. 2. Certificaat of een document dat is afgegeven en ondertekend door een ter zake kundige onafhankelijke derde waaruit blijkt in welke mate aan dit gunningscriterium wordt voldaan.
Toelichting	<p>In de markt is geen overeenstemming over beschikbaarheid van gerecyclede vezels, Op dit punt zijn tevens sterke ontwikkelingen gaande.</p>

voor inkoper	<p>Indien u overweegt dit gunningscriterium op te nemen, dient u zelf eerst nader marktonderzoek te doen en het criterium op basis daarvan zelf in de beoordelingsystematiek in te passen en een waardering uit te werken, rekening houdend met het relatieve belang van dit criterium.</p> <p>Indien de kleding is voorzien van een certificaat van de Control Union aangaande gerecyclede vezels, dan bestaat de kleding in ieder geval uit het daarop aangegeven percentage gerecyclede vezels.</p> <p><u>Verificatie van bewijsmiddelen:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Navraag bij de producent van de stoffen. 2. Verificatie van het certificaat bij de certificerende instelling of bij de accreditatie-instelling.
--------------	--

<p>Gunningscriterium nr. 3</p>	<p>Inname en recycling</p> <p>Naarmate de inschrijver zorgt voor inname en recycling van een groter deel van de bedrijfskleding die tijdens de looptijd van het contract van de gebruikers retour komt, wordt dit onderdeel van de inschrijving hoger gewaardeerd.</p> <p>Onder <u>recycling</u> wordt verstaan: procesmatige bewerking van afvalstoffen met als doel materiaalhergebruik. Materiaalhergebruik is het na een be- of verwerking van een afvalstof wederom gebruiken van de daaruit resulterende materialen in dezelfde toepassing of in een andere toepassing dan waarvoor zij oorspronkelijk waren bestemd.</p> <p>Het aandeel in te nemen bedrijfskleding wordt als volgt bepaald:</p> <p>Hoeveelheid door inschrijver in te nemen bedrijfskleding op jaarbasis gedeeld door de totale hoeveelheid van gebruikers retour te komen kleding op jaarbasis uitgedrukt in [inkoopwaarde / stuks / gewicht].</p> <p><u>Bewijsmiddelen:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Beschrijving van de aard en omvang van goederenstromen, en contactgegevens van afnemers van te recyclen materialen. 2. Eigen verklaring van inschrijver dat hij met naam genoemde leveranciers overeenkomsten is aangegaan of na gunning zal aangaan, die uitvoering zullen geven aan de recycling.
<p>Toelichting voor inkoper</p>	<p>U dient het criterium zelf in de beoordelingsystematiek in te passen.</p> <p>U dient een keuze te maken voor de eenheid waarmee de in te nemen hoeveelheid kleding wordt bepaald gebaseerd op de eenheid welke voor uw situatie bij de inkoop wordt gebruikt.</p> <p><u>Verificatie van bewijsmiddelen:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Beoordeling van de recycling- en verwerkingsprocessen. 2. Beoordeling van de afnemers van gerecyclede goederen en afvalstromen.

3.2.4 Contract

Contractbepalingen

Contractbepaling nr. 1	Lokale wet- en regelgeving Opdrachtnemer maakt voor de uitvoering van de opdracht geen gebruik van producten waarvan hij weet of vermoedt of waarvan bekend is dat bij de productie ervan de lokale wet- en regelgeving ten aanzien van watergebruik, waterzuivering, chemicaliëngebruik en afvalmanagement, niet is nageleefd. Evenmin betreft opdrachtnemer producten of materialen van toeleveranciers van wie hij weet of vermoedt of van wie bekend is dat hij de bovenbedoelde lokale wet- en regelgeving niet naleeft.
---------------------------	---

3.3 Gebruiksfase (aandachtspunten)

Nadat het inkooptraject is afgerond en een product of dienst is ingekocht, bestaan er mogelijkheden om het product op een duurzame wijze te gebruiken. Specifieke aandachtspunten voor deze productgroep zijn:

Verlengen levensduur

Het duurzame beheer van bedrijfskleding kan worden uitbesteed aan een professionele dienstverlener. Dat vormt de beste garantie voor goed, professioneel en milieuvriendelijk onderhoud en doorlopende controle. Onderdeel daarvan is goede reiniging en onderhoud van de kleding. Goede reiniging en onderhoud verlengen de levensduur. Het is van belang de leverancier te vragen om onderhoudsinstructies en ervoor zorg te dragen dat een professionele dienstverlener bij de uitvoering betrokken wordt. Thuis wassen wordt in ieder geval afgeraden, omdat industriële reiniging minder milieubelasting oplevert.

Vanuit kosten oogpunt en milieuoverwegingen heeft reparatie van bedrijfskleding de voorkeur boven vervanging.

Zorg voor kleding op maat: door kleding te produceren specifiek toegespitst op de eisen van de consument wordt de levensduur verlengd, en de emotionele waarde vergroot.

Inzameling en hergebruik

(Met inachtneming van het in paragraaf 2.3.8 gestelde) Stimuleer het apart verzamelen van textiel ter vermindering van benodigde grondstoffen:

- Geef voorlichting aan de medewerkers over waarom, hoe en waar apart verzamelen van textiel;
- Tref voorzieningen voor gescheiden verzameling van het gebruikte product. Als de leverancier geen faciliteiten biedt voor terugname van kleding, organiseer dan zelf een retoursysteem voor afgedankte kleding;
- Start een discussie met de leverancier en/of medewerkers over bestemming afgedankte kleding.

4 Meer informatie

4.1 Bronnen en relevante informatie

- ETCP, schriftelijke informatie, 2008
- Modint, CREM, Kleding ontrafeld, 2003
- MODINT, mondelinge mededelingen 2007, 2008
- Made-By website, www.made-by.nl
- Europees Ecolabel website (voor criteria zie <http://www.europeesecolabel.nl/documents/criteria%20textiel.pdf>)
- Öko-Tex 100 website, http://www.oeko-tex.com/OekoTex100_PUBLIC/index.asp
- Öko-Tex Standard 100, General and special conditions, edition 01/2008, 8 januari 2008
- VROM website (REACH)
- GOTS website (Global Organic Textile Standard): <http://www.global-standard.org/>
- SKAL website (Sustainable textiles): voor criteria zie: http://www.controlunion.com/certification/program/subprogram/Subprogram.aspx?Subprogram_ID=6&Program_ID=16
- Fair Ware Foundation Website, www.fairwear.nl
- Better Cotton Initiative website, www.BCI.COM
- Fairtrade website: www.fairtrade.net
- Website European Green Public Procurement http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/textiles_GPP_product_sheet.pdf

4.2 Gerelateerde productgroepen

Gerelateerde productgroepen zijn:

- Stoffering.
- Reiniging bedrijfskleding.

Kijk voor de criteria voor deze productgroep(en) op www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen/criteria.

4.3 Informatiepunt Agentschap NL

Voor meer informatie en advies tijdens het gebruik van deze criteria kunt u contact opnemen met het Informatiepunt van Agentschap NL: op werkdagen telefonisch bereikbaar van 9.00 - 12.00 en 14.00 - 16.00 uur op telefoonnummer 088 602 93 00 of stuur een e-mail naar duurzaaminkopen@agentschapnl.nl

Bijlage 1 Limietwaarden stoffen in bedrijfskleding

Grenzwerte und Echtheiten / Limit Values and Fastness / Valeurs Limites et Solidités
Ausgabe / Edition 01.01.2009

Produktklasse Product Class Classe de produits	I Baby / Baby / Bébé	II mit Hautkontakt / in direct contact with skin / en contact direct avec la peau	III ohne Hautkontakt / with no direct contact with skin / sans contact avec la peau	IV Ausstattungs- materialien / decoration material / matériel de décoration
pH-Wert / pH value / valeur pH ¹				
	4.0 - 7.5	4.0 - 7.5	4.0 - 9.0	4.0 - 9.0
Formaldehyde / formaldehyde / formaldéhyde [mg/kg]				
Law 112	n.d. ²	75	300	300
Extrahierbare Schwermetalle / extractable heavy metals / métaux lourds extractibles [mg/kg]				
Sb (Antimon, antimony, antimoine)	30.0	30.0	30.0	
As (Arsen / arsenic / arsenic)	0.2	1.0	1.0	1.0
Pb (Blei / lead / plomb) ³	0.2	1.0 ⁴	1.0 ⁴	1.0 ⁴
Cd (Cadmium / cadmium / cadmium)	0.1	0.1	0.1	0.1
Cr (Chrom / chromium / chrome)	1.0	2.0	2.0	2.0
Cr(VI)	nicht nachweisbar / under detection limit / selon la limite de détection ⁵			
Co (Cobalt / cobalt / cobalt)	1.0	4.0	4.0	4.0
Cu (Kupfer / copper / cuivre)	25.0 ⁴ http://www.oeko-tex.com/OekoTex100_PUBLIC/index.asp	50.0 ⁴ http://www.oeko-tex.com/OekoTex100_PUBLIC/index.asp	50.0 ⁴	50.0 ⁴
Ni (Nickel / nickel / nickel) ⁶	1.0	4.0	4.0	4.0
Hg (Quecksilber / mercury / mercure)	0.02	0.02	0.02	0.02
Schwermetalle im Aufschuss / heavy metals in digested sample / métaux lourds dans des échantillons minéralisés [mg/kg] ⁷				
Pb (Blei / lead / plomb)	45.0	90.0 ⁸	90.0 ⁸	90.0 ⁸
Cd (Cadmium / cadmium / cadmium)	50.0	100.0	100.0	100.0
Pestizide / pesticides / pesticides [mg/kg] ⁹				
Summe / sum / total (inkl. / incl. PCP/TeCP) ¹⁰	0.5	1.0	1.0	1.0

Produktklasse Product Class Classe de produits	I Baby / Baby / Bébé	II mit Hautkontakt / in direct contact with skin / en contact direct avec la peau	III ohne Hautkontakt / with no direct contact with skin / sans contact avec la peau	IV Ausstattungs- materialien / decoration material / matériel de décoration
Chlorierte Phenole / chlorinated phenols / phénols chlorés [mg/kg] ¹⁰				
Pentachlorphenol (PCP)	0.05	0.5	0.5	0.5
Tetrachlorphenol (TeCP, Summe / sum, total)	0.05	0.5	0.5	0.5
Phthalate / phthalates / phthalates [w-%] ¹¹				
DINP, DNOP, DEHP, DIDP, BBP, DBP ¹⁰ Summe / sum / total	0.1			
DEHP, BBP, DBP ¹⁰ Summe / sum / total		0.1	0.1	0.1
Zinnorganische Verbindungen / organic tin compounds / composés d'étain organique [mg/kg]				
TBT	0.5	1.0	1.0	1.0
TPhT	0.5	1.0	1.0	1.0
DBT	1.0	2.0	2.0	2.0
Andere R�ckstandschemikalien / other chemical residues / autres r�sids chimiques				
Orthophenylphenol (OPP) [mg/kg]	50.0	100.0	100.0	100.0
Arylamine / arylamines / arylamines [mg/kg] ^{10 12}	keine / none / aucune ⁵			
PFOS [$\mu\text{g}/\text{m}^2$] ^{10 13}	1.0	1.0	1.0	1.0
PFOA [mg/kg] ^{10 13}	0.1	0.25	0.25	1.0
Farbstoffe / dyes / colorants				
Abspaltbare Arylamine / cleavable arylamines / arylamines dissociables ¹⁰	nicht verwendet / not used / pas utilisés ⁵			
krebserregende / carcinogens / canc�rig�nes ¹⁰	nicht verwendet / not used / pas utilisés			
allergisierende / allergens / allerg�nes ¹⁰	nicht verwendet / not used / pas utilisés ⁵			
andere / others / autres ¹⁰	nicht verwendet / not used / pas utilisés ⁵			
Chlorierte Benzole und Toluole / chlorinated benzenes and toluenes / benz�nes et tolu�nes chlorés [mg/kg] ¹⁰				
Summe / sum / total	1.0	1.0	1.0	1.0
Biologisch aktive Produkte / Biological active products / Produits biologiques actifs				
	keine / none / aucun ¹⁴			
Flammhemmende Produkte / Flame retardant products / Produits ignifuges				
Generell / general / général	keine / none / aucun ¹⁴			

Produktklasse Product Class Classe de produits	I Baby / Baby / Bébé	II mit Hautkontakt / in direct contact with skin / en contact direct avec la peau	III ohne Hautkontakt / with no direct contact with skin / sans contact avec la peau	IV Ausstattungs- materialien / decoration material / matériel de décoration	
PBB, TRIS, TEPA, pentaBDE, octaBDE, DecaBDE, HBCDD ¹⁰	nicht verwendet / not used / pas utilisés				
Farbchtheiten (Anbluten) / colour fastness (staining) / solidité des couleurs (dégorgement)					
Wasserechtheit / to water / à l'eau	3	3	3	3	
Schweissechtheit, sauer / to acidic perspiration / à la sueur acide	3-4	3-4	3-4	3-4	
Schweissechtheit, alkalisch / to alkaline perspiration / à la sueur alcaline	3-4	3-4	3-4	3-4	
Reibechtheit, trocken / to rubbing, dry / au frottement, sec ^{15 16}	4	4	4	4	
Speichel- und Schweissechtheit / to saliva and perspiration / à la salive et à la sueur	echt / fast / solide				
Emission leichtflüchtiger Komponenten / emission of volatiles / émission de composants volatils [mg/m³] ¹⁷					
Formaldehyd	[50-00-0]	0.1	0.1	0.1	0.1
Toluol	[108-88-3]	0.1	0.1	0.1	0.1
Styrol	[100-42-5]	0.005	0.005	0.005	0.005
Vinylcyclohexen	[100-40-3]	0.002	0.002	0.002	0.002
4-Phenylcyclohexen	[4994-16-5]	0.03	0.03	0.03	0.03
Butadien	[106-99-0]	0.002	0.002	0.002	0.002
Vinylchlorid	[75-01-4]	0.002	0.002	0.002	0.002
aromatische Kohlenwasserstoffe / aromatic hydrocarbons / hydrocarbures aromatiques		0.3	0.3	0.3	0.3
Flüchtige organische Stoffe / organic volatiles / composants organiques volatils		0.5	0.5	0.5	0.5
Geruchspr�fung / Determination of odours / Détermination du d�gagements d'odeurs					
Generell / general / en général	kein aussergewöhnlicher Geruch / no abnormal odour / pas d'odeur inhabituelle ¹⁸				
SNV 195 651 ¹⁷ (modifiziert / modified / modifiée)	3	3	3	3	
Verbotene Fasern / Banned fibres / Fibres interdits					
Asbest / Asbestos / Amiante	nicht verwendet / not used / pas utilisés				

Auflistung der Einzelsubstanzen / Compilation of the individual substances / Liste des substances individuels

Pestizide Name	Pesticides Name	Pesticides Nom	CAS-Nr.
2,4,5-T	2,4,5-T	2,4,5-T	93-76-5
2,4-D	2,4-D	2,4-D	94-75-7
Azinophosmethyl	Azinophosmethyl	Azinophosmethyl	86-50-0
Azinophosethyl	Azinophosethyl	Azinophosethyl	2642-71-9
Aldrin	Aldrine	Aldrine	309-00-2
Bromophos-ethyl	Bromophos-ethyl	Bromophos-ethyl	4824-78-6
Captafol	Captafol	Captafol	2425-06-1
Carbaryl	Carbaryl	Carbaryl	63-25-2
Chlordane	Chlordane	Chlordane	57-74-9
Chlordimeform	Chlordimeform	Chlordimeform	6164-98-3
Chlorfenvinphos	Chlorfenvinphos	Chlorfenvinphos	470-90-6
Coumaphos	Coumaphos	Coumaphos	56-72-4
Cyfluthrin	Cyfluthrin	Cyfluthrin	68359-37-5
Cyhalothrin	Cyhalothrin	Cyhalothrin	91465-08-6
Cypermethrin	Cypermethrin	Cypermethrin	52315-07-8
DEF	DEF	DEF	78-48-8
Deltamethrin	Deltamethrin	Deltamethrin	52918-63-5
DDD	DDD	DDD	53-19-0, 72-54-8
DDE	DDE	DDE	3424-82-6, 72-55-9
DDT	DDT	DDT	50-29-3, 789-02-6
Diazinon	Diazinon	Diazinon	333-41-5
Dichlorprop	Dichlorprop	Dichlorprop	120-36-2
Dicrotophos	Dicrotophos	Dicrotophos	141-66-2
Dieldrin	Dieldrine	Dieldrine	60-57-1
Dimethoat	Dimethoate	Dimethoate	60-51-5
Dinoseb und Salze	Dinoseb and salts	Dinoseb et sels	88-85-7
Endosulfan, -	Endosulfan, -	Endosulfan, -	959-98-8
Endosulfan, -	Endosulfan, -	Endosulfan, -	33213-65-9
Endrin	Endrine	Endrine	72-20-8
Esfenvalerat	Esfenvalerate	Esfenvalerate	66230-04-4
Fenvalerat	Fenvalerate	Fenvalerate	51630-58-1
Heptachlor	Heptachlor	Heptachlor	76-44-8

Pestizide Name	Pesticides Name	Pesticides Nom	CAS-Nr.
Heptachlorepoxyd	Heptachloroepoxide	Heptachloroepoxide	1024-57-3
Hexachlorbenzol	Hexachlorobenzene	Hexachlorobenzene	118-74-1
Hexachlorcyclohexan,	Hexachlorcyclohexane,	Hexachlorcyclohexane,	319-84-6
Hexachlorcyclohexan,	Hexachlorcyclohexane,	Hexachlorcyclohexane,	319-85-7
Hexachlorcyclohexan,	Hexachlorcyclohexane,	Hexachlorcyclohexane,	319-86-8
Isodrin	Isodrine	Isodrine	465-73-6
Kelevan	Kelevane	Kelevane	4234-79-1
Kepon	Kepone	Kepone	143-50-0
Lindan	Lindane	Lindane	58-89-9
Malathion	Malathion	Malathion	121-75-5
MCPA	MCPA	MCPA	94-74-6
MCPB	MCPB	MCPB	94-81-5
Mecoprop	Mecoprop	Mecoprop	93-65-2
Metamidophos	Metamidophos	Metamidophos	10265-92-6
Methoxychlor	Methoxychlor	Methoxychlor	72-43-5
Mirex	Mirex	Mirex	2385-85-5
Monocrotophos	Monocrotophos	Monocrotophos	6923-22-4
Parathion	Parathion	Parathion	56-38-2
Parathion-methyl	Parathion-methyl	Parathion-methyl	298-00-0
Phosdrin/Mevinphos	Phosdrin/Mevinphos	Phosdrin/Mevinphos	7786-34-7
Perthan	Perthane	Perthane	72-56-0
Propethamphos	Propethamphos	Propethamphos	31218-83-4
Profenophos	Profenophos	Profenophos	41198-08-7
Quinalphos	Quinalphos	Quinalphos	13593-03-8
Stroban	Strobane	Strobane	8001-50-1
Telodrin	Telodrine	Telodrine	297-78-9
Toxaphen (Camphechlor)	Toxaphene	Toxaphen	8001-35-2
Trifluralin	Trifluralin	Trifluralin	1582-09-8

Liste der kanzerogenen Arylamine Name	List of the carcinogenic arylamines Name	Liste des arylamines cancérogènes Nom	CAS-Nr.
MAK III, Kategorie 1	MAK III, category 1	MAK III, catégorie 1	
4-Aminodiphenyl	4-Aminobiphenyl	4-Aminobiphényle	92-67-1
Benzidin	Benzidine	Benzidine	92-87-5
4-Chlor-o-toluidin	4-Chloro-o-toluidine	4-Chloro-o-toluidine	95-69-2
2-Naphthylamin	2-Naphthylamine	2-Naphthylamine	91-59-8
MAK III, Kategorie 2	MAK III, category 2	MAK III, catégorie 2	
o-Aminoazotoluol	o-Aminoazotoluene	o-Aminoazotoluène	97-56-3
2-Amino-4-nitrotoluol	2-Amino-4-nitrotoluene	2-Amino-4-nitrotoluène	99-55-8
p-Chloranilin	p-Chloroaniline	4-Chloroaniline	106-47-8
2,4-Diaminoanisol	2,4-Diaminoanisole	2,4-Diaminoanisole	615-05-4
4,4'-Diaminodiphenylmethan	4,4'-Diaminobiphenylmethan	4,4'-Diaminodiphénylméthan	101-77-9
3,3'-Dichlorbenzidin	3,3'-Dichlorobenzidine	3,3'-Dichlorobenzidine	91-94-1
3,3'-Dimethoxybenzidin	3,3'-Dimethoxybenzidine	3,3'-Diméthoxybenzidine	119-90-4
3,3'-Dimethylbenzidin	3,3'-Dimethylbenzidine	3,3'-Diméthylbenzidine	119-93-7
3,3'-Dimethyl-4,4'-diaminodiphenylmethan	3,3'-Dimethyl-4,4'-diaminobiphenylmethane	3,3'-Diméthyl-4,4'-diaminobiphénylméthane	838-88-0
p-Kresidin	p-Cresidine	p-Crésidine	120-71-8
4,4'-Methylen-bis-(2-chloranilin)	4,4'-Methylene-bis-(2-chloroaniline)	4,4'-Méthylène-bis-2-chloroaniline)	101-14-4
4,4'-Oxydianilin	4,4'-Oxydianiline	4,4'-Oxydianiline	101-80-4
4,4'-Thiodianilin	4,4'-Thiodianiline	4,4'-Thiodianiline	139-65-1
o-Toluidine	o-Toluidine	o-Toluidine	95-53-4
2,4-Toluylendiamin	2,4-Toluylendiamine	2,4-Toluylènediamine	95-80-7
2,4,5-Trimethylanilin	2,4,5-Trimethylaniline	2,4,5-Triméthylaniline	137-17-7
o-Anisidin (2-Methoxyanilin)	o-Anisidine (2-Methoxyanilin)	o-Anisidine (2-Methoxyanilin)	90-04-0
2,4-Xylidin	2,4-Xylidine	2,4-Xylidine	95-68-1
2,6-Xylidin	2,6-Xylidine	2,6-Xylidine	87-62-7
4-Aminoazobenzol	4-Aminoazobenzene	4-Aminoazobenzène	60-09-3

Chlorierte Phenole Name	Chlorinated phenols Name	Phénols chlorés Nom	CAS-Nr.
Pentachlorphenol	Pentachlorphenol	Pentachlorphénol	87-86-5
2,3,5,6-Tetrachlorphenol	2,3,5,6-Tetrachlorphenol	2,3,5,6-Tetrachlorphénol	935-95-5
2,3,4,6-Tetrachlorphenol	2,3,4,6-Tetrachlorphenol	2,3,4,6-Tetrachlorphénol	58-90-2
2,3,4,5-Tetrachlorphenol	2,3,4,5-Tetrachlorphenol	2,3,4,5-Tetrachlorphénol	4901-51-3

Als krebserregend eingestufte Farbstoffe / Dyestuffs classified to be carcinogenic / Colorants classés comme ayant un effet cancérogène

C.I. Generic Name	C.I. Structure number	CAS-Nr.
C.I. Acid Red 26	C.I. 16 150	3761-53-3
C.I. Basic Red 9	C.I. 42 500	569-61-9
C.I. Basic Violet 14	C.I. 42 510	632-99-5
C.I. Direct Black 38	C.I. 30 235	1937-37-7
C.I. Direct Blue 6	C.I. 22 610	2602-46-2
C.I. Direct Red 28	C.I. 22 120	573-58-0
C.I. Disperse Blue 1	C.I. 64 500	2475-45-8
C.I. Disperse Orange 11	C.I. 60 700	82-28-0
C.I. Disperse Yellow 3	C.I. 11 855	2832-40-8

Als allergisierend eingestufte Farbstoffe / Dyestuffs classified to be allergenous / Colorants classés comme provoquant des allergies

C.I. Generic Name	C.I. Structure number	CAS-Nr.
C.I. Disperse Blue 1	C.I. 64 500	2475-45-8
C.I. Disperse Blue 3	C.I. 61 505	2475-46-9
C.I. Disperse Blue 7	C.I. 62 500	3179-90-6
C.I. Disperse Blue 26	C.I. 63 305	
C.I. Disperse Blue 35		12222-75-2
C.I. Disperse Blue 102		12222-97-8
C.I. Disperse Blue 106		12223-01-7
C.I. Disperse Blue 124		61951-51-7
C.I. Disperse Brown 1		23355-64-8
C.I. Disperse Orange 1	C.I. 11 080	2581-69-3
C.I. Disperse Orange 3	C.I. 11 005	730-40-5
C.I. Disperse Orange 37	C.I. 11 132	

Als allergisierend eingestufte Farbstoffe / Dyestuffs classified to be allergenous / Colorants classés comme provoquant des allergies		
C.I. Generic Name	C.I. Structure number	CAS-Nr.
C.I. Disperse Orange 76	C.I. 11 132	
C.I. Disperse Red 1	C.I. 11 110	2872-52-8
C.I. Disperse Red 11	C.I. 62 015	2872-48-2
C.I. Disperse Red 17	C.I. 11 210	3179-89-3
C.I. Disperse Yellow 1	C.I. 10 345	119-15-3
C.I. Disperse Yellow 3	C.I. 11 855	2832-40-8
C.I. Disperse Yellow 9	C.I. 10 375	6373-73-5
C.I. Disperse Yellow 39		
C.I. Disperse Yellow 49		

Weitere verbotene Farbstoffe	Other banned dyestuffs	Autres colorants prohibés
C.I. Generic Name	C.I. Structure number	CAS-Nr.
C.I. Disperse Yellow 23	C.I. 26 070	6250-23-3
C.I. Disperse Orange 149		85136-74-9

Chlorierte Benzole und Toluole	Chlorinated benzenes and toluenes	Benzènes et toluènes chlorés
Dichlorbenzole	Dichlorobenzenes	Dichlorobenzènes
Trichlorbenzole	Trichlorobenzenes	Trichlorobenzènes
Tetrachlorbenzole	Tetrachlorobenzenes	Tetrachlorobenzènes
Pentachlorbenzole	Pentachlorobenzenes	Pentachlorobenzènes
Hexachlorbenzol	Hexachlorobenzene	Hexachlorobenzène
Chlortoluole	Chlorotoluenes	Chlorotoluènes
Dichlortoluole	Dichlorotoluenes	Dichlorotoluènes
Trichlortoluole	Trichlorotoluenes	Trichlorotoluènes
Tetrachlortoluole	Tetrachlorotoluenes	Tetrachlorotoluènes
Pentachlortoluol	Pentachlorotoluene	Pentachlorotoluène

Verbotene flammhemmende Substanzen Name	Forbidden flame retardant substances Name	Substances ignifuges interdites Nom	CAS-Nr.	
Polybromierte Biphenyle	Polybrominated biphenyles	Biphényle polybromé	59536-65-1	PBB
Tri-(2,3-dibromopropyl)-phosphat	Tri-(2,3-dibromopropyl)-phosphate	Phosphate de tri-(2,3-dibromopropyle)	126-72-7	TRIS
Tris-(aziridinyl)-phosphinoxid	Tris-(aziridinyl)-phosphinoxide	Oxyde de tris-(aziridinyle)-phosphine	545-55-1	TEPA
Pentabromdiphenyl-ether	Pentabromodiphenyl-ether	Pentabromediphényl-ether	32534-81-9	pentaBDE
Octabromdiphenylether	Octabromodiphenyl-ether	Octabromediphényl-ether	32536-52-0	octaBDE
Dekabromdiphenyl-ether	Decabromodiphenyl-ether	Decabromdiphényl-ether	1163-19-5	decaBDE
Hexabromcyclododekan	Hexabromocyclododecane	Hexabromocyclododecane	25637-99-4	HBCDD

Phthalate Name	Phthalates Name	Phthalates Nom	CAS-Nr.	
Di-Iso-Nonylphthalat	Di-iso-nonylphthalate	Di-iso-nonylphthalate	28553-12-0 68515-48-0	DINP
Di-n-Octylphthalat	Di-n-octylphthalate	Di-n-octylphthalate	117-84-0	DNOP
Di(2-Ethylhexyl)-Phthalat	Di(2-ethylhexyl)-phthalate	Di(2-ethylhexyl)-phthalate	117-81-7	DEHP
Diisodecylphthalat	Diisodecylphthalate	Diisodecylphthalate	26761-40-0 68515-49-1	DIDP
Butylbenzylphthalat	Butylbenzylphthalate	Butylbenzylphthalate	85-68-7	BBP
Dibutylphthalat	Dibutylphthalate	Dibutylphthalate	84-74-2	DBP

PFOS/PFOA Name	PFOS/PFOA Name	PFOS/PFOA Nom	CAS-Nr.	
Perfluorooctansulfonate	Perfluorooctane sulfonates	Sulfonates de perfluorooctane	Various	PFOS
Perfluorooctansäure	Perfluorooctanoic acid	Acide perfluorooctanoïque	335-95-5	PFOA

Fussnoten / Foot notes / Annotations

[1] Für Produkte, die zwingend einer nachfolgenden Nassbehandlung unterworfen werden müssen, ist ein pH Wert von 4.0 - 10.5 zulässig; bei Lederprodukten, beschichtet oder laminiert, wird bei Produktklasse IV ein pH Wert zwischen 3.5 und 9.0 akzeptiert / Those products which must be treated wet during the further processing can have a pH value within 4.0 - 10.5; those leather products, coated or laminated, in product class IV a pH value within 3.5 and 9.0 is accepted / Les produits qui doivent encore subir un traitement par voie humide peuvent avoir une valeur pH de 4.0 - 10.5; pour les produits en cuir, enduit ou laminé, une valeur pH pour une classe de produits IV entre 3.5 et 9.0 est accepté.

[2] n.d. entspricht bei der Prüfung nach „Japanese Law 112“ einer Absorptionseinheit kleiner 0.05 bzw. <16ppm / n.d. corresponds according to „Japanese Law 112“ test method with an absorbance unit less than 0.05 resp. <16ppm / n.d. correspond à une unité d'absorbance inférieure à 0.05 resp. <16ppm, selon la méthode d'essai „Japanese Law 112“.

[3] Die Verwendung von Blei und Bleilegerungen ist nicht erlaubt / the use of lead and lead alloys is forbidden / l'utilisation de plomb métallique et d'alliages de plomb est interdit.

[4] keine Anforderung für Zubehöre aus anorganischen Materialien / no requirement accessories made from anorganic materials / aucune exigence pour les accessoires anorganiques.

[5] Bestimmungsgrenzen: für Cr(VI) 0.5 ppm, für Arylamine 20 ppm, für allergisierende Farbstoffe 50 ppm / Quantification limits: for Cr(VI) 0.5 ppm, for arylamines 20 ppm, for allergenous dyestuffs 50 ppm / limites de quantification: pour Cr(VI) 0.5 ppm, pour les arylamines 20 ppm, pour les colorants allergènes 50 ppm.

[6] inklusive der Anforderungen der EG-Richtlinie 94/27/EG / including the requirement by EC-Directive 94/27/EC / Y compris les exigences de la Directive CE 94/27/CE.

[7] Für alle nicht textilen Zubehöre und Bestandteile, sowie für spinndüsengefärbte Fasern / applicable to all non textile accessories and components as well as for spun dyed fibres / pour tous les accessoires et composants non-textiles et aussi pour les fibres colorés en masse.

[8] Keine Anforderung für Zubehöre aus Bleiglas / no requirement for accessories made from lead glass / aucune exigences pour les accessoires de verre au plomb.

[9] nur für native Fasern / for natural fibres only / pour fibres naturelles uniquement.

[10] Die Einzelsubstanzen sind in Anhang 5 gelistet / The individual substances are listed in appendix 5 / La liste des substances individuelles ce trouve en annexe 5.

[11] Für beschichtete Artikel, Plastisol Drucke, flexible Schaumstoffe und Zubehöre aus Kunststoff / for coated articles, plastisol prints, flexible foams and accessories made from plastics / pour les articles enduits, imprimés plastisols, mousses flexibles et accessoires Composés des matières plastiques.

[12] Für sämtliche Materialien die Polyurethan enthalten / for all materials containing polyurethane / pour tous les articles contenant polyurethane.

[13] Für sämtliche Materialien mit einer wasser- und ölabweisenden Ausrüstung oder Beschichtung / for all materials with a water and oil repellent finish or coating / pour tous les articles avec un finissage ou enduction hydrofuge et oléofuge.

[14] ausser Behandlungen, welche von Öko-Tex® akzeptiert werden (siehe aktuelle Liste auf <http://www.oeko-tex.com>) / with exception of treatments accepted by Oeko-Tex® (see actual list on <http://www.oeko-tex.com>) / à l'exception des utilisations acceptés de Öko-Tex® (voyez liste sur <http://www.oeko-tex.com>).

[15] keine Anforderungen für 'wash-out' - Artikel / no requirements for 'wash-out' - articles / aucune exigence pour 'wash-out' - articles.

[16] Bei Pigment-, Küpen- oder Schwefelfarbmitteln ist eine Mindest-Reibechtheitszahl trocken von 3 zulässig / For pigment, vat or sulphurous colorants a minimum grade of colour fastness to rubbing of 3 (dry) is acceptable / Pour les colorant pigmentaires, de cuve ou au soufre un indice minimal pour la solidité au frottement à sec de 3 est acceptable.

[17] Nur für textile Fussbodenbeläge, Matratzen sowie Schaumstoffe und grosse beschichtete Artikel, die nicht für Kleidung verwendet werden / for textile carpets, mattresses as well as foams and large coated articles not being used for clothing / uniquement pour les revêtements de sols textiles, les matelas, comme les mousses et les articles enduits, de grande taille, non utilisés pour les vêtements.

[18] kein Geruch nach Schimmel, Schwerbenzin, Fisch, Aromaten oder Geruchsveredlern / no odour from mould, high boiling fraction of petrol, fish, aromatic hydrocarbons or perfume / pas d'odeur de moisissure, d'essence lourde, de poisson, hydrocarbures aromatiques ou parfums.

Bijlage 2 Wijzigingen ten opzicht van vorige versie

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.0, datum 31 maart 2009 zijn:

- Dit document is naar aanleiding van de bespreking van Duurzaam Inkopen in de Tweede Kamer opnieuw bezien. Dit heeft niet geleid tot inhoudelijke wijzigingen. Paragraaf 1.2 is tekstueel aangepast.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.1, datum 28 juli 2009 zijn:

- De lay-out is aangepast.
- In hoofdstuk 2 is een passage over Cradle-to-Cradle opgenomen. De toelichting op de sociale aspecten is aangepast. Voorts is een beperkt aantal algemene teksten op details geactualiseerd.